

M. Kultúra

1931. XII. 20.

Képzőművészeti Szemle

Beszámolóinkat két, külföldön rendezett nagysikerű kiállítással kell kezdenünk. Húsz magyar művész Milanóban, a Pesaro Galériában állította ki legújabb dolgait. Ez a kis csoport nemcsak anyagi, hanem várakozáson felül, nagy erkölcsi sikert is aratott, amely most már nemcsak az ő ügyük, hanem bennünket is érdekel. Az olasz lapok egybehangzóan állapítják meg a magyar művészet önálló jellegét, egységét, európai színvonalát. Különösen nagy tetszést arattak Csók, Rudnay, Vaszari, Aba-Novák, Egry, Szőnyi, Emőd, Csánky, Koszta, Iványi-Grünwald. A hivatalos vásárlásokon kívül — s ez tulajdonképpen a nagy eredmény — múzeumok és műbarátok siettek a kiállítás egy-egy művét megszerezni.

A másik szenzációt keltő kiállítás Bernáth Aurél berlini bemutatója. Tudtuk, hogy Bernáth Aurélnak, a fiatal gárdához tartozó kiváló festőnek éppúgy sikere lesz, mint az Itáliában kiállítóknak, de hogy a visszhang ilyen nagy legyen, azt különösen azok nem remélték, akik ismerik a németországi nehéz s főleg idegennek nehéz művészeti viszonyokat. Ilyen nagy sikerre még az optimisták sem mertek gondolni. Bernáth

↔ 518 ↔

Aurélról a legkiválóbb műkritikusok szuperlatívuszban beszélnek. J. Meyer-Graefe egyenesen Munchkal hasonlítja össze s reprezentatív művészeinket felsorolva, fiatal piktorunkat Munkácsy, Szinyei, Rippl-Rónai mellé állítja. Két hasábos recenzióját azzal a kérdéssel fejezi be: „Vajjon van-e még Budapesten Bernáthoz hasonló klasszisú festő?”

Még novemberben nyílt meg a **Nemzeti Szalonban** a Független Művészek társaságának negyedik kiállítása. Biztató cím: „független művészek”. Az embernek Páris, az igazi modern művészet jut eszébe, valami tavaszi fuvallat jár át bennünket, de csak addig, amíg a Szalon lépcsőjén feljutunk, mert az első teremben tett első lépés rövidesen meggyőz arról, hogy itt az „akadémikus izlés” adott találkát. Végeredményben ez nem baj. Nagyon sok ember él a multban. A fontos az volna, hogy amit a „Függetlenek” csinálnak, jó legyen. Itt következik a második nagy csalódás, mert rövidesen kitudódik, hogy iparműhelybe tévedtünk, ahol a „cica tükörrel” vezető márka. A Szalon recidivált. Úgy, a kilencszázas évek eleji, bontonhoz tartozó gyenge kiállításba csöppentünk. Temperamentum nélküli, hervadt benyomást tett és a sok szorgalmi dolgozat közül bizony nehéz volt egy-két valamirevaló képet s nevet kihalászni. *Náray Aurél* (Jaurius leánya) *Gy. Nagy Zsiga* (Golgota) és egy kis jóakarattal *Wagner Géza* balatoni képei azok, melyek előtt megállva nem sajnáltuk az időt.

A Szalon hetvennegyedik csoportkiállításán négy festő és egy szobrász mutatkozott be. *Gidófalvy Pataky Etelka* vagy harminc képpel szerepel. A valóságlátás érdeklí s képeiben ezt, valamint sok intimitást fejez ki. Témáit az általunk is oly nagyon szeretett Erdélyből veszi. Tájképei dombos tájak, barátságos, kicsiny, napsütötte kunyhók. Torockó tájékaról székely kapuk, kükküllői tornácos házak, melyek néprajzilag is érdekesek. A másik kiállító művész, kinek képeivel sikere van, *Káplár Miklós* alföldi gulyásból lett festő; zsűzséje, nagy szerelme a Hortobágy, a végtelenség, melyet számára a róna és az örökké változó ég képez. A zombékos föld, bárányfelhők, felszálló köd, zöld ég a halastó felett csodálattal töltik el és kimeríthetetlenek előtte. Káplár ősi erővel, zamatos magyarsággal varázsolja elének a puszta faunáját, magyarjait. Különösen portréi sikerült megfigyelések. A már-már el-eltűnő hortobágyi arcok, ősi típusok, a számadó juhász, a bojtár, a bikagulyás, a szomorkodó juhászlegény, mind egy-egy érdekes fej, egy ittfeljejtett Ázsia.

Esztergom és Pest ódon barok házait festi pasztellel *W. László Pál*. Képei kivitelben egységesek, de zárt területen mozognak, modorosak, éppen azért, mert trükkkel, ügyeskedő technikával készülnek. *Hatcki Zoltán* egyoldalú és reménytelen küzdelmet folytat a vászonnal, csettelt és festékekkel, úgy hogy nem tudja a feladott problémát követni még technikailag sem s így természetesen magasabb festői eszménye sem lehet. *Forgách Hänn Erzsébet* szobrai rövid, néhány éves szobrászi működéséről számolnak be. Úgy látszik jól felkészült, de egyelőre sok benne az opportunizmus, ez pedig nagy gátlás. Egyébként a zsáner-szobrászattól kezdve a jó öreg Rodin-receptig, minden fajta próbálkozását bemutatja.

A kiállítást rontja a rosszul rendezett iparművészeti vásár, ahol leszámítva egy-két avatott iparművészt, éppen elég dilettantizmust találunk.

A Magyar posztimpresszionisták kiállítása a harmadik stációhoz jutott, amikor a modern grafikát akarja bemutatni a rosszvilágítású, folyott, szellőzetlen levegőjű **Könyves Kálmán**-féle helyiségben. A Modern

Kiállítás Rendező Bizottság idei három kiállítása közül ez a leggyengébb, de legszegényebb is. Nem egyenlő erőket állítanak egy sorba, azonkívül ez az összehordott anyag nem reprezentálja a magyar posztimpresszionista grafikát, mert annak egész sereg kiválósága itt hiányzik. Ha csak egy-kettő volna a listából kifejejtett, de így ez a tömeges kihagyás a kiállítás komolyságát is veszélyezteti.

Szép és szomorú *Szobotka Imre* koldusokat ábrázoló rézkarca. Nemes *Lampért József*, a korán elhalt piktör még 1910-ben készült merész tusrajza a művész jövődöbe látását bizonyítja. *Egry József* Boronálás című tusrajzának különösen világítása megkapó. Szépek *Szönyi István* esprittel telített, egyszerűsített, kisméretű karcai; a Búcsú, a gyors, de kifejező vonalakkal megrajzolt Kaszáló. Széles odavetéssel festette *Hollós Matteoni Eszter* két vízfestményét. Nagyerejű *Márfya Ódön* aquarelljei közül a Tájkép és az Erdei út. *Derkovits Gyula* verisztikus, Grosst utánczó négy darab rajza ocsmány, szemétkosárba való papíros.

A **Tamás Galéria** harmincnegyedik kiállítását *Kádár Béla* festményei képezték. Vagy két tucat kompozíciót — mert így nevezi képeit — állított ki, melyek valami absztrakt, vizuális költészetnek akarnak kifejezői lenni. Lírája formailag artisztikus, egyébként vértelen, élettelen; verselése halk, majdnem hangtalan dialektika. Kádár képtelen térben mozog. Egy-két képét látva érdekes, de a sorozat így együtt már grimaszol, vagy legjobb esetben patronnak hat. Lágyszínű, fonnyadt, szürke, színtelen paszteljei, effeminált festészete szinte dekadens. Ragyogó technikával, soha sem hibázva, tiszta, világos, határozott rajzzal, pontosan kiszámított színnel, aggyal készültek festményei, ahol a szívnek bizony nem sok szerepet juttat.

Kádár kiállításának bezárása után nyílt meg Tamásék karácsonyi kiállítása. Az iparművészeti részt Szokolay Béla rendezte ízléssel. Nem mondunk újat, ha megdicsérjük *Gádor István* és *Gorka Géza* kerámiáit. Gádor formái és kedves humora, Gorkának ügyesen alkalmazott mázai teszik dolgaikat szimpatikussá. Az iparművészeti együttesből még *Báthory Julia* ügyesen dekorált üvegeit kell kiemelnünk.

Ferenczy Noémi goblein-terveket állított ki, melyek mindinkább közelednek a falfestéshez, azzal a fáradhatatlan törekvéssel, hogy monumentalitást és engedve a primer érzésnek, egyszerűséget fejezzenek ki; bár ez az egyszerűség csak látszat, mert *Ferenczy Noémi* munkái alatt kifinomult színek, tudatosan keresztlvűit, raffinált rajz van. Színes tervei valami előkelő nyugalmat fejeznek ki. Bátyja *Ferenczy Béni*, a művészcsalád szobrása, magyar kiállításokon sajnos, utóbbi időben ritkán szerepel. Itt néhány bronzplakettjét láthatjuk. Neki a plakett is plasztikai élmény, amelyet expanzív erővel telít. Kifejezőmódja ezeken az érmeiken tömör, súlyos. Sok realiztikus élményét értékesíti „Vénasszony” fején. Kompozíciói közül legszebb a *Pegazus*. Minden munkáján érezhető az anyag megbecsülése és okos felhasználása.

Pekáry István legutolsó kiállítása óta — amint goblein-tervein láthatjuk — fejlődött. Pompásan éli magát bele népies, vagy gyermeki elgondolásokba. Játékosabb, könnyedebb lett és kifejezőbbé vált. János vitéze mézeskalács színeivel bájos naivítás. Szegénylegényei mintha egy spanyolozott dunántúli sőtartóról volna felnagyítva. *Fenyves Sándor* rajzai jó illusztrációk, erőből duzzadók. Kompozíciója biztos. *G. Szabó Kálmán* fametszetei elárulják, hogy dologi készsége nagy. Kompozíciója, látása a régihez viszonyítva egységesebb, bár a részleteket itt

ott még erősen differenciálja. Jó hatással volt rá Róma és Molnár C. Pál.

Molnár C. Pál a fametszésnek nálunk ma már szuverén mestere. Még alig, hogy első kísérleteit láttuk, Szent Ferenc életéből vett jeleneteinek már akkor nagy hatása volt. Legújabbban kiállított tizenöt darab xylografiája mégis fokozott fejlődést mutat. Mind vallásos tárgyúak, ezek között hat Angyali üdvözlet, mely témát hihetetlen szellemességgel, elmélyüléssel és szeretettel variálja. Drámaian fájdalmas Szent Sebestyénje — ügylehet legszebb lapja — akármilyen nagy mester nyomatával kiállja a versenyt. Írásban nem érzékelhető bájt rejt Menekülés Egyiptomba c. metszete. Szent Györgye tökéletes technikai virtuozitással készült. E sorozat az újabb magyar egyházművészet legszebb teljesítményei közé tartozik. A tizenöt fametszetet szubtilitás és magasabbrendű törekvés jellemzik. Szinte dilemmában vagyunk, nem tudjuk, hogy a finom gondolatot, a mesteri kivítelt, vagy a ragyogó kompozíciót csodáljuk. Molnár C. Pál önálló világot, mindenkitől független költészetet, egyéni előadásmódot teremtett.

Az **Ernst Múzeum** százhuszonkettedik kiállítása a sokat nyújtó tárlatok közé tartozott. Báró *Hatvany Ferenc* nagy retrospektív anyaggal szerepelt. Régi és újabb képei meggyőznek bennünket arról, hogy mindaz, amit Hatvany művészetileg a maga festészetéről elgondolt, vagy remélt, megvalósította. Fejlődése képességeinek végső határához ért. A természet hű másolása a maga módja szerint, a távlat, a szín, a levegő, a fény, valamint ennek variált hatása fő problémái. Ezt jól is csinálja. Virágcsendélete valóságos virág, azonban illatnélküli. Nagy asztalának felülete ragyog, de emellett a külső hatás mellett enteriörjének nincs hangulata. A Pincionak épen oly zöldek a fái, mint ahogy feltárlja nekünk, de hol van Róma levegője, amelyet az örök város minden röge kifejez s így a Pincio is? Festett mezítelenjei — képeinek zömét ez képezi — versenyeznek a valósággal. Mindent, ami szemmel érzékelhető, Hatvany többé-kevésbé vissza tud adni, paszteljein épúgy mint olajképein. Portréi a legsikerültebbek. Aktjai izléstelenek. Nem hiszük, hogy a levefköztettek csak optikai hatást akarnának keltetni! *Székely Kovács Olga* gyermekportrékat állított ki, mosolygó vagy duzzogó, piros, pufók orcájú kis embercsemetéket, melyek úgy következnek sorjában, mint egy fényképész kirakatában a színezett felvételek.

A kiállításnak eseménye *Pajzs-Goebel Jenő*, ki a mult kötöttségét, melyet régi képein jól ismerünk, kegyetlenül levetette. A béklyók alól magát kiszakítva önálló, külön világot teremt, melynek mostmár semmi közé a sárbatapadt valósághoz. Goebelt ebben a stádiumban, belső változásának hajnalán, amikor önmagára talált, nehéz skatulyázni. Talán úgy lehet legjobban jellemezni, ha épelméjű Csontvárynak nevezzük, akinek külön világa, álmovilága van, amellyel nemcsak önmagát, hanem bennünket is megajándékoz. Minden lépésnél, mikor egy-egy képéhez érünk, újabb és újabb meglepetést nyújt. Talán legszebb képei azok, ahol a tenger mélyébe vezet a szemlélőt, a csigák, rákok, polipok, világítóhalak ismeretlen országra. Egyik-másik festményénél Rousseau jut eszünkbe, pl. az őserdőnél, vagy az izgalmas, kompozíciójú, játzó tigriseinél. Kandinszkyra gondolunk annál a víziós vázsonnál, melynek a Lovak elnevezést adta. Ha sikoltó színei lehiggadnak, a beteljesüléshez érkezik Goebel.

Két grafikus is szerepelt a kiállításon. *Cselényi Walleshausen Zsigmond* foglalta le a grafikai termet. Egy pár rajzot s a fametszethez, valamint a linoleummetszethez közelálló ólomnyomatot állított ki.

Igénytelen munkák, amelyek mégis elárulják mestertük komoly felkészültségét. Témái egyszerűek. Ritmikus, nyugodt színhatás és minden bravúrosság fitogtatása nélküliek metszetei. Fehér-fekete színfoltos lapjai közvetlenebbek, mint színes nyomatai, mert nem a primitív litográfia hatását keltik, mint emezek. *Gedő Lipót* pesti karikaturista. Témája legtöbbször a kültelki grundról való kis csibész, kinek ismerve pszihéjét, ügyes-bajos dolgát, huncutságát, kedves humorral veti papírra. Egyszerű, kézenfekvő, mondhatnánk gyerekes rajzai csak alátámasztják humorát.

Annál gyengébb volt az utána következő százhuszonharmadik csoportkiállítás. Kezdő, fiatal művészek mellett a kiállítás nagyágyuja Czobel Béla, kinek újabb munkái azonban általános csalódást okoznak. Nem azért mintha ezek a képek rosszabbak volnának a régihez viszonyítva, hanem mert mind tisztábban látjuk Czobel igazi arculatát. Képei értelmetlenek. Minden bizonnyal neki is meglepetés lehet, ha valaki vásznait, ezt a tipikus „Ich-Kunstot“ értékeli. Unalmas pikurája régi bűnökből fogant, túlhajtott egyéniség-hajhászásból tölt létre. Zsíros, nehéz festékekkel festett képei nélkülözik az érzést, a világos festői célkitűzést, a formáló erőt, a rajzot, a színt, mely utóbbiból csak azért van képeim valami, mert szürke, piszkos ecsetjét a vásznon törli ki. Egyet elismerünk és pedig azt, hogy munkáinak tónusa van, sőt csak ez van. Bár a tónussal úgy vagyunk, hogy egymagában nem állhat meg; épúgy mint például egy zongoradarabhoz nem elég csak a balkéz kísérete.

A Czobel mellett szereplő fiatalok felkészültsége a jövőre nézve biztató. Ágoston Vencel akvarelljei színezésükben még hangosak. Czene János képeim túlságosan artikulál. Egy-egy vásznán a dolgoknak még nincsen belső összefüggése. Csóka István paszteljei egyelőre erőtleneek, mert édeskés hatást keresők. Vadász Endre rézkarcai, aprólékos megfigyelései, a legkisebb indulatra rezonáló finom vonalai révén, sok bensőséget rejtenek.

Jajczay János